

Universiteit
Leiden
The Netherlands

Een cognitieve kaart van de Nederlandse politieke partijen – een reactie

Wolters, M.

Citation

Wolters, M. (1977). Een cognitieve kaart van de Nederlandse politieke partijen – een reactie. *Acta Politica*, 12: 1977(2), 231-235. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/3451741>

Version: Publisher's Version

License: [Leiden University Non-exclusive license](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/3451741>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

In de tweede plaats moet op verschillen in opkomst gewezen worden, waardoor het effect van verschillende deelnamepatronen nog wordt versterkt. In 1970 was de opkomst bij de gemeenteraadsverkiezingen in de plattelands- en verstedelijkt plattelandsgemeenten hoger dan bij de Statenverkiezingen in diezelfde urbanisatiecategorieën, maar aanmerkelijk lager in de forensengemeenten en de steden. Maar terwijl het verschil in opkomst tussen plattelandsgemeenten en grote steden bij de Statenverkiezingen 10 % bedroeg, is het verschil bij de raadsverkiezingen bijna 20 %. Het verschil tussen de totale opkomstcijfers bedroeg in 1970 slechts 1 %; in 1974 is dit verschil uitgegroeid tot 6 %. Ook de verschillen per urbanisatiegraad zijn groter geworden; terwijl bovendien de opkomst op het platteland in 1974 hoger is bij de Statenverkiezingen. Dit betekent echter niet dat de opkomst bij de gemeenteraadsverkiezingen van 1974 slechter is dan bij die van 1970: over praktisch de gehele linie is de opkomst in 1974 juist hoger. De opkomst bij de Statenverkiezingen van 1974 is sterk verbeterd door de ver doorgevoerde nationalisering van deze verkiezingen, waardoor het verschil in opkomst tussen platteland en grote stad minder is geworden.

Op grond van deze twee punten is het ons inziens noch wetenschappelijk noch politiek verantwoord om gemeenteraadsverkiezingen te vergelijken met Statenverkiezingen. In de meeste verkiezingscommentaren na de gemeenteraadsverkiezingen is het volstrekt eigen karakter van gemeenteraadsverkiezingen helaas miskend.

Noten

- 1 Dittrich, K. L. L. M., en R. P. van den Helm, *Gemeentepolitiek in kaart gebracht: gemeenteraadsverkiezingen 1974*, Afdeling politieke wetenschap, Rijksuniversiteit Leiden 1974.
- 2 Daalder, H., K. L. L. M. Dittrich, R. P. van den Helm en J. Verhoef, *Gemeentepolitiek in kaart gebracht: gemeenteraadsverkiezingen 1970*, Afdeling politieke wetenschap, Rijksuniversiteit Leiden, 1974.

Discussie

Een cognitieve kaart van de Nederlandse politieke partijen - een reactie

door M. Wolters

Onderzoek van het Nederlandse partijen stelsel met behulp van multidimensionale (schaal)methoden, zoals Bronner en De Hoog dat presenteren in een tweetal artikelen in *Acta Politica*,¹ heeft de laatste jaren een grote vlucht genomen. Dergelijk onderzoek is niet slechts modieus, maar draagt grote mogelijkheden in zich, zowel voor dieper inzicht in de Nederlandse politiek, als voor ontwikkeling van de politicologische theorie.

Bronner en De Hoog bewegen zich dus op een belangwekkend terrein; en blijken eigen mededeling zijn zij voornemens nog enige jaren op dit terrein actief te blijven teneinde hun bevindingen te vergelijken met die van komende jaren. Om deze beide redenen verdient hun studie alle aandacht, belangstellend zowel als kritisch. In deze reactie wil ik enkele kanttekeningen plaatsen bij de opzet van het onderzoek van Bronner en De Hoog, mede in de hoop dat deze van nut blijken te zijn in hun komende analyses.

1 Het te meten concept

Het is Bronner en De Hoog er in de eerste plaats om te doen een ruimtelijke representatie van de interne cognitieve kaart van de Nederlandse politieke partijen te bepalen. Onder de interne cognitieve kaart van een individu verstaan zij 'het beeld dat een individu heeft van een verzameling objecten', en zij vervolgen: 'Deze interne cognitieve kaart kan op verschillende manieren gerepresenteerd worden in een externe cognitieve kaart. Van de laatste veronderstellen wij dat deze beschreven kan worden met een ruimtelijke voorstelling'.

Aldus wordt het begrip 'interne cognitieve kaart' gedefinieerd voor één individu, terwijl tevens gesproken wordt van 'de' interne cognitieve kaart, hetgeen impliceert, dat er maar één zou zijn. Men zou dus verwachten, dat de beide onderzoekers volstaan met de interne cognitieve kaart van één individu ruimtelijk te representeren, en te besluiten dat dit 'de' kaart is.

Bronner en De Hoog volgen evenwel een andere strategie: zij ondervragen een a-selecte steekproef uit de Nederlandse kiesgerechtigde bevolking, en ko-

men tot een collectieve kaart voor de gehele steekproef, welke representatief voor de gehele Nederlandse kiesgerechtigde bevolking wordt geacht. De vraag is nu: waarom zoveel werk verzet? Kennelijk zoeken de onderzoekers niet naar een kaart, die voor ieder individu identiek is, maar naar iets anders, zonder evenwel te specificeren, wat zij dan trachten te meten.

Men zou kunnen veronderstellen, dat de onderzoekers de ruimtelijke representatie trachten te meten van een kaart, die intern is aan een groep mensen in plaats van aan één enkel individu. Dat is evenwel een concept, dat niet onmiddellijk duidelijk is: hoe kan iets intern zijn aan een groep, zonder intern te zijn aan ieder van de leden van die groep? Men zou op zijn minst verlangen dat Bronner en De Hoog hier wat duidelijker zouden zijn.

Een tweede mogelijkheid is, dat de collectieve kaart beschouwd wordt als een grootste gemene deler van de kaarten der samenstellende individuen, een gemiddelde kaart of iets dergelijks. Tegen het midden van kaarten bestaat evenwel een groot bezwaar, dat handig kan worden toegelicht met behulp van een voorbeeld. Stel, dat men uit is op het nauwkeurig in kaart brengen van de vleugeltekeningen van Nederlandse vlinders. Men zou dan een a-selecte steekproef van vlinders kunnen vangen, de vleugels fotograferen, en de foto's over elkaar projecteren. Hoe kleurrijk en gevarieerd de Nederlandse vlinderstand ook moge zijn, het resultaat zou een doffe, grijs-bruine vlek worden, die met de meeste vlinders geen gelijkens vertoont en Prikkebeen beslist niet zou boeien. Al gaat de vergelijking niet geheel op, iets dergelijks doet zich toch voor bij het midden van kaarten, al dan niet politiek. Middelen is slechts dan verantwoord, wanneer men aanneemt, dat de te middelen kaarten in grote mate overeenkomen — een voorwaarde, die Bronner en De Hoog niet toetsen. (De toetsing achteraf door middel van een aantal subgroepen moet in dit verband onvoldoende worden geacht). Bronner en De Hoog zijn zich hier ook van bewust waar zij schrijven: 'Dit kan echter alleen ten koste van de veronderstelling dat er tussen de individuen geen grote verschillen zijn voor wat betreft de beoordeling van de partijen' (blz. 38). Hun excuus is de wijze, waarop de data verzameld worden; deze zal ik nog bespreken.

2 De representativiteit

Bronner en De Hoog verzekeren ons, dat hun steekproef representatief is voor de Nederlandse kiesgerechtigde bevolking. Representativiteit is een eigenschap, die men bij een steekproef slechts kan veronderstellen op grond van overwegingen uit de waarschijnlijkheidstheorie, eventueel gekoppeld aan een verdeling van de populatie. Nu kan van een verdeling van kaarten geen sprake zijn, daar we die kaarten niet als punten voorstellen, maar als verzame-

lingen van punten. Kaarten van individuen kunnen niet bv. normaal verdeeld zijn, zoals (uni- of multidimensionele) politieke voorkeuren van individuen dat kunnen zijn. In dit geval is de verdeling, waarop de waarschijnlijkheids-overwegingen betrekking moeten hebben, niet slechts onbekend in de zin, dat we zijn vorm niet kennen, maar zelfs in de zin, dat we niet weten wat we ons er bij voor moeten stellen.

Nu is dit probleem nog wel op te lossen door iedere kaart te beschouwen als een combinatie van antwoorden op een serie vragen. Maar naarmate het aantal vragen toeneemt, neemt het aantal mogelijke combinaties van antwoorden zeer snel toe, hetgeen ingrijpende consequenties heeft voor de waarschijnlijkheidstheoretische overwegingen die ons moeten doen besluiten, dat een steekproef al dan niet voldoende representatief geacht kan worden. Men kan zich afvragen of 600 dan wel 1000 respondenten representatief geacht mogen worden; dat is in elk geval niet toegestaan voor de subgroepen uit de steekproef.

3 De methode van dataverzameling

De veelheid van politieke partijen, die Nederland nu eenmaal kent, heeft Bronner en De Hoog parten gespeeld bij hun methode van data verzamelen. Terecht merken ze op, dat de triadenmethode niet voldoet bij 14 partijen, omdat de respondent dan 364 vragen voorgelegd zou krijgen. Zij vinden de oplossing in de methode van subjectieve groepering, die het aantal te stellen vragen reduceert tot één, maar evenwel het bezwaar heeft veel grotere data te genereren, die analyse op het niveau van het individu verhinderen.

Zouden Bronner en De Hoog tevreden zijn geweest met een reductie tot een klein aantal vragen in plaats van tot één vraag, dan hadden zij hun toevlucht kunnen nemen tot een methode, die door Young met succes is toegepast en wordt aanbevolen.² Young's methode houdt in de onderhavige situatie in, dat iedere respondent wordt gevraagd de 14 partijen 14 maal te ordenen naar hun gelijkens met achtereenvolgens elk der 14 partijen. Aldus ontstaan 14 rangordes, waarin elke partij eenmaal als eerste wordt genoemd. Young's ervaringen (en die van anderen) met een set van 15 stimuli zijn gunstig, zelfs als de respondenten 6 jaar oude kinderen zijn, en voor grotere sets is er de mogelijkheid slechts een deel der stimuli te laten ordenen.

Het behoeft geen betoog, dat Young's methode wel toelaat, dat op het niveau van de individuele respondent wordt geanalyseerd, omdat van iedere respondent een volledige datamatrix wordt verkregen. Daarnaast wordt nu de mogelijkheid geschapen van onderzoek van het voorkomen van intransitiviteiten³ in de data, hetgeen inzicht kan verschaffen in de waarde van de verkregen data.

4 De methode van analyse

De door Bronner en De Hoog gehanteerde techniek om de verkregen data ruimtelijk te representeren is een uitvloeisel van de wijze waarop die data verzameld zijn. Andere data kunnen anders geschaald worden. Zo lenen volgens Youngs methode verzamelde data zich voor analyse op gecombineerde individuele en collectieve niveaus, met behulp van algorithmes als POLYCON, INDSCAL, IDIOSCAL en ALSCAL. POLYCON, eigenlijk geen algoritme maar een verzamelprogramma, biedt o.a. de mogelijkheid variërende 'replicaties' van een datamatrix ruimtelijk te representeren in één collectieve oplossing; deze werkwijze komt het meest overeen met die van Bronner en De Hoog. INDSCAL, IDIOSCAL en ALSCAL houden alle, zij het op verschillende manieren, rekening met individuele verschillen. Deze algorithmes leveren een collectieve oplossing, waartegen dan weer wordt aangegeven hoe iedere individuele kaart ervan afwijkt. Zowel INDSCAL als ALSCAL schrijven tevens de richtingen der dimensies voor, zodat de onderzoeker bij de interpretatie niet de vrijheid heeft te roteren (en dus niet de plicht te onderzoeken of alternatieve rotaties wellicht alternatieve interpretaties opleveren). Anderzijds biedt IDIOSCAL oplossingen, waarbij individuele kaarten ten opzichte van collectieve kaarten geroteerd kunnen zijn (zodat de vrijheid van de onderzoeker op de respondent overgaat). Ik zal hier niet verder op ingaan, om de lezer te technische zaken te besparen.

5 Conclusies

De door Bronner en De Hoog gehanteerde veronderstelling dat er tussen de interne cognitieve kaarten der individuele respondenten geen grote verschillen zijn, is onnodig en mogelijk schadelijk voor hun onderzoek. Een andere wijze van data verzamelen zou de onderzoekers de gelegenheid bieden, deze individuele verschillen aan het licht te brengen, zo ze bestaan, mits wordt omgekeken naar andere algorithmes. Tevens zouden aldus bouwstenen worden aangedragen om de representativiteit van de steekproef voor de gehele kiesgerechtigde bevolking nader te bezien. De bevindingen van Bronner en De Hoog zouden dan niet aan de kritiek onderhevig kunnen zijn, dat ze wel eens artefacten van de gehanteerde methode konden zijn.

Het terrein, dat Bronner en De Hoog betreden, is zowel methodologisch ingewikkeld en ten dele onbekend, als politicologisch-theoretisch belangwekkend en veelbelovend. De Nederlandse wetenschap kan slechts gediend zijn met interesse voor dergelijk onderzoek.

Noten

- 1 F. Bronner en R. de Hoog, 'Een cognitieve kaart van de Nederlandse politieke partijen', *Acta Politica* XI, blz. 33-53 en 206-220, Meppel 1976.
- 2 F. W. Young, Scaling replicated conditional rank-order data, in D. R. Heise (ed.), *Sociological Methodology* 1975, blz. 129-170, San Francisco/Washington/Londen 1974.
- 3 Onder intransitiviteiten verstaat men data — delen van de datamatrix — die niet tot een eenduidige volgorde zijn te combineren; zie het zesde hoofdstuk van T. G. G. Bezembinder, *Van rangorde naar continuum*, blz. 235-296, Deventer 1970.

Cognitief nakaarten

door W. H. van Schuur

De artikelen van Bronner en De Hoog (1) over een cognitieve kaart van de Nederlandse politieke partijen geven aanleiding tot boeiende bespiegelingen. Niet alleen over hun specifieke onderzoek, maar ook in een wat algemener kader over attitudemodellen, moeilijkheden en mogelijkheden op het gebied van schaalanalyse-technieken en de interpretatie van hiermee verkregen resultaten.

Met deze reactie wil ik vooral ingaan op hun eerste artikel.

Bronner en De Hoog zijn geïnteresseerd in attitudemodellen, die gebruikt worden om de eigenschappen van het keuzegedrag van individuen te beschrijven. In hun artikelen beschrijven ze een verkenning van de informatie die individuen hanteren bij het doen van een keuze uit de verschillende politieke partijen in Nederland.

Het begrip 'attitude' wordt ontleed in een cognitieve en een affectieve component. Een eveneens genoemde conatieve component komt in hun verslag verder theoretisch noch empirisch ter sprake.

In een attitudemodel wordt de combinatieregels voor deze componenten gespecificeerd, en wordt daarmee de voorkeur van een individu voor een bepaald object beschreven. Verschillende combinatieregels kunnen dan leiden tot bijvoorbeeld compensatorische modellen zoals het lineair-additief of afstandsmodel of tot noncompensatorische modellen zoals het conjunctieve, disjunctieve of lexicografische model.

In eerste instantie kiezen Bronner en De Hoog voor een nader onderzoek van het afstandsmodel omdat hierin de scheiding tussen affectieve en cognitieve component het duidelijkst naar voren komt. In een latere fase willen ze zoeken naar de combinatieregels welke uiteindelijk de beste beschrijving van het